

SOBRE ELS ESCRITS DE SANT FRANCESC

PAU MATHEU

Potser el secret de la vida de sant Francesc rau en la comprensió profunda d'una veritat, que tal vegada és l'única veritat realment important de saber i assumir: que Déu és l'únic bo (Mc 10,18), el bé absolut, i que tots nosaltres som dolents (Mt 7,11). Que Déu és “el bé complet, el bé tot enter, el bé veritable i sobirà, l'únic bo” (RnB 23, 9), que “tots els béns són d'Ell”, “que solament Ell és bo” (RnB 17, 17-18), i que nosaltres “som fèids, miserables i contraris al bé, però promptes i volenterosos al mal” (RnB 22, 6), “miserables i desgraciats, corromputs i fetorosos, desagraïts i dolents” (RnB 23, 8).

Cal saber que això és així, i que continua sent així sempre, malgrat totes les virtuts, la saviesa i les bones obres que puguem fer al llarg de la vida, perquè tot el bé que fem i que hi ha en nosaltres prové d'Ell, i hem de saber “fermament” que “no ens pertanyen sinó els vicis i els pecats” (RnB 17, 7). Continua sent veritat en els sants, fins i tot en la benaurada Verge Maria.¹ L'única diferència entre ells i nosaltres és que ells ho sabien i ho acceptaven amb tota l'ànima.

Ara bé, la bona notícia és que Déu, que és tot bondat, no ens deixa abandonats en la nostra misèria, sinó que, “per la sola misericòrdia seva”, a nosaltres, que som

dolents, “ens ha fet i ens fa tot bé” (RnB 23, 8). Déu és la bondat absoluta i nosaltres som dolents, però la Bondat se'ns entrega ella mateixa gratuïtament, tota sencera. Aquesta és la bona notícia, i per això sant Francesc venerava tant l'Eucaristia, en què Déu se'ns ofereix tot sencer, infont-nos la seva vida: “Mireu-vos-el humiliant-se cada dia tal com quan vingué *del seu tron reial* (Sv 18,15) al si de la Verge; cada dia ve a nosaltres Ell mateix, en aparença humil; cada dia davalla del si del Pare sobre l'altar a les mans del sacerdot” (Adm. 1, 16-18).

La veritat, doncs, és aquesta: que Déu és l'únic bo i que nosaltres som dolents, però que Ell ens regala gratuïtament la seva bondat.

El diable, que és “mentider i pare de la mentida” (Jn 8,44), intenta fer-nos creure que això és fals: ja sigui suggerint que Déu no és bo, o que no existeix, o que no ens fa el bé gratuïtament, sinó només si ens ho guanyem; o bé fent-nos creure que nosaltres mateixos som bons.

Sant Francesc no volia que res l'allunyés d'aquesta veritat. I és per això que, segons llegim a la primera biografia de Celano, quan la gent el lloava, demanava als seus frares, “per obediència”, que l'insultessin, dient-li dolent, mercenari i miserable. Llavors ell contestava, somrient: “Que el Senyor et beneeixi, perquè **dius la veritat**; això és el que necessita escoltar el fill de Pietro Bernardone” (1Cel 53).

Ara bé, crec que seria un error pensar que sant Francesc volia conservar aquesta veritat en el seu cor per una espècie d'odi morbós contra si mateix, ni tampoc que d'ella se'n seguís una concepció depriment i pessimista de la vida. Tampoc no

1. Quan l'àngel la saluda dient: “Alegra't, plena de gràcia!”, Maria es torba i es pregunta com és que la saluda d'aquesta manera (Lc 1, 28). És a dir, ella no sabia que era “plena de gràcia”, ni es creia més pura ni més santa que ningú. Entén l'anunci com un do immens, i per això magnifica el Senyor, que ha mirat la seva “petitesa” (Lc 1, 1, 48). Maria, model per a sant Francesc, se sent sempre petita.

volia assumir-la pel desig d'assolir una paradoxal humilitat heroica. Si desitjava amb tota la seva ànima conservar aquesta veritat en el seu cor és perquè havia descobert que en ella s'hi troba la font de l'autèntica felicitat, de la dolçor absoluta, de la joia divina. Perquè qui se sap dolent i miserable, indigent de tot bé, es gira amb tot el cor, amb tota l'ànima i amb totes les forces cap a Aquell que és la Bondat sencera, demanant-li el bé que no pot obtenir per si mateix. I Aquest, que és "mansuet, suau i dolç" (RnB 23, 9), li omple l'ànima de riqueses, donant-li "el repòs que tant desitjava" (Mt 11,28-29).

És per això que, per damunt de tot, sant Francesc aspirava a ser pobre d'esperit, perquè Déu "omple de béns els pobres,

però els rics se'n tornen sense res" (Lc 1,53). I és per aconseguir aquesta pobresa d'esperit que es va fer pobre també materialment. Em sembla que Simone Weil l'encerta quan comenta que sant Francesc va rebutjar la riquesa material perquè aquesta sempre implica una *mentida* sobre la nostra condició.² És gairebé impossible ser ric sense creure's superior als pobres, sense pensar que, d'alguna manera, si som rics és perquè som moralment millors, perquè ens ho mereixem. És per això que sant Francesc fugia de la riquesa com de la pesta, perquè tenia por d'oblidar, per culpa d'ella, que tots som iguals en la misèria, i que només Déu és bo.

I és també per aquest motiu que rebutjava tot tipus de poder o d'honor. És difícil no creure's superior als altres quan estem situats en posicions de govern. Per això recomanava als seus frares que cap d'ells, "a qualsevol lloc que estigués [...] per a servir o treballar, no fos majordom, ni notari, ni estigués al front de les cases on servissin [...]"; ans fossin menors i súbdits a tothom que hi ha a la mateixa casa" (RnB 7, 1-2). Així mateix, exhortava a "no desitjar mai d'estar per damunt dels altres, sinó més aviat [...] d'ésser servents i *sotmesos a tota criatura humana per Déu* (1Pe 2, 13)" (*Carta als fidels*, 47), inclús entre els sarraïns i infidels (RnB 16, 6). I a la *Salutació de les virtuts*, parlant de l'obediència, lloa aquell que "està subjecte i sotmès a tots els homes / que hi ha en el món; / i no sols als homes, / ans encara a totes les bèsties i feres, / a fi que puguin fer-ne tots el que vulgui, / tant com si des de dalt els fos donat pel Senyor" (16-18).

És per això també que els frares "han d'alegrar-se quan es trobin enmig de per-

2. WEIL, Simone (2013), "Fragments sur l'argent", *Œuvres Complètes V: Écrits de New York et de Londres*, 2, Gallimard: París, p. 385.

sones qualssevol i menyspreades, entre pobres i dèbils, malalts i leprosos i els captaires del camí” (RnB 9, 2). Han de saber que no són moralment superiors a ningú, i que tenen exactament el mateix valor moral que aquestes persones que la societat exclou i menysprea. Aquesta és la porta estreta i l'aspre camí que duu a la vida (Mt 7,14). Si assumeixen de veritat aquesta pobresa moral, llavors poden alegrar-se, *gloriant-se en les seves febleses* (Adm. 5, 8), perquè sabent-se pobres i necessitats es giraran cap a Aquell que és la font de tot bé i de tota felicitat.

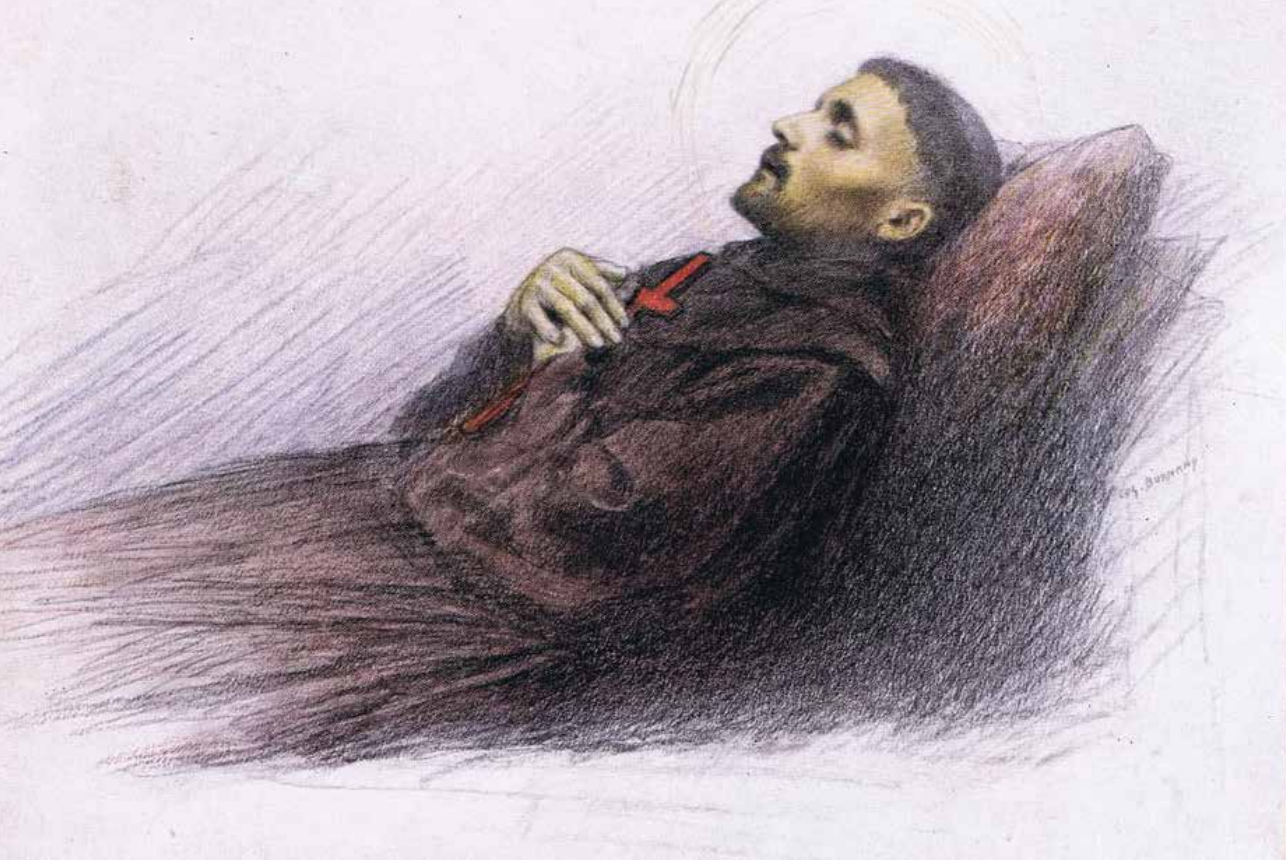
És possible que gran part de la violència que exercim els uns sobre els altres provingui de la no acceptació d'aquesta pobresa d'esperit. No repartim les nostres riqueses supèrflues amb les persones que passen necessitat perquè creiem que *tenim dret* a posseir-les, que ens les mereixem. Fem servir la força per apropiarnos d'allò que considerem que ens pertany. Per això, de la pobresa espiritual se'n deriva una entera mansuetud envers els altres. Escriu sant Francesc: “Que els frares, onsevulla que seran, en eremitoris o d'altres llocs, es guardin d'apropiar-se cap indret ni de defensar-lo contra ningú. I que qualsevol que a ells vindrà, amic o enemic, lladre o bandoler, sigui benignament rebut” (RnB 7, 13-14). I també: “Que no resisteixin al dolent, ans, *si algú els pega en una galta, que li parin encara l'altra* (Mt 5,39), i *a qui els pren el mantell no li neguin també la túnica* (Lc 6,29). Que donin *a tothom qui els demani; i a qui els usurpa el que és d'ells, no li ho reclamin* (Lc 6,30)” (RnB 14, 4-6). No han de considerar-se mai amb *el dret* d'exercir violència contra ningú.

Així mateix, és també la supèrbia la que ens fa jutjar, condemnar i insultar els altres. Ens creiem amb el dret de fer-ho perquè pensem que som moralment superiors a ells. Per això cal que els frares “no ultrat-

gin ningú; que no murmurin; que no denigrin els altres [...]. I que siguin modestos, mostrant *entera mansuetud envers tothom* (Tt 3,2). Que no judiquin, ni condemnin. I com diu el Senyor, que no considerin els mínims pecats dels altres, sinó que més aviat reflexionin sobre els propis *en l'amargor de llur ànima* (Is 38,15).” (RnB 11, 7-12). Tampoc s'han de considerar superiors pel fet d'haver escollit la pobresa, i per això sant Francesc els exhortava “a no menysprear ni jutjar els homes que veuen vestits de robes blanques i acolorides i usar de menges i begudes delicades, ans, més aviat, cadascú es judiqui i menyspreï a si mateix” (RB 2, 17).

I d'una forma més profunda, la pobresa d'esperit ens porta a acceptar tot el que s'esdevé, a acollir-ho sense revoltar-s'hi, sabent que tot és en mans de Déu i tot ve d'Ell. Sabent-nos dolents, cal assumir que *no mereixem res*, que *tot ho rebem per gràcia*, de manera que no tenim “dret” a res més del que de fet rebem (Lc 17,10). Simone Weil escriu: “La supèrbia de la carn consisteix a creure que té poder sobre el futur, que la fam li dona un dret a menjar aviat; la set, un dret a beure aviat. [...] El crit de l'orgull és ‘el futur és meu’, de la forma que sigui.”³ Creiem que els nostres desitjos són ordres, que tenim el *dret* de satisfer-los, i ens enfadem amb els altres, amb l'univers i amb Déu quan els esdeveniments contrarien les nostres expectatives. Cal saber que no *tenim dret* a exigir que les coses passin d'acord amb els nostres desitjos, i acollir-ho tot donant gràcies. Diu sant Francesc: “prego al germà malalt que de tot doni gràcies al Creador, i que, com el vol el Senyor, així ell desitgi d'estar, bo o malalt” (RnB 10, 3). I li escriu a un ministre provincial:

3. WEIL, Simone (2006), “Cahier 13”, *Œuvres Complètes VI: Cahiers*, 4, Gallimard: París, p. 129.

“Tal com puc, et dic sobre l’afer de la teva ànima, que totes aquelles coses que t’impedeixen d’estimar el Senyor Déu, i qualsevol que et faci nosa, tant frares com d’altres, ni que t’assotin, ho has de tenir tot com una gràcia. I vulgues-ho així i no pas d’altra manera. I que això et sigui com a obediència veritable del Senyor Déu i a mi, perquè sé de debò que tal és l’obediència veritable. I estima els qui et fan aquestes coses. I res no vulguis d’ells sinó allò que el Senyor et doni. I estima’ls en això i no pretenguis que siguin més bons cristians. I que això et valgui més que un eremitori”. (*Carta a un ministre*, 2-8).

És en aquest context que el rigorós ascetisme que practicaren sant Francesc i santa Clara pren sentit. No es tracta de demostrar res, ni d’aconseguir una virtut heroica, sinó de contrariar aquesta tendència que ens porta a pensar que tenim el dret d’exigir a l’univers que les coses passin d’acord amb els nostres desitjos.

Ara bé, l’ascetisme també ens pot portar a creure’ns moralment superiors als altres, i llavors és contrari a la pobresa d’esperit (Adm. 14).

I malgrat tot, no entendrem adequadament l’amor franciscà per la pobresa i el servei –o l’obediència, la petitesa, la minoritat– si l’interpretem com sorgit d’una autoexigència moral. Del que es tracta no és de seguir virtuosament determinades normes, sinó d’acceptar la veritat sobre nosaltres mateixos: que som pobres, dolents i miserables. I aquesta veritat ens fa lliures, perquè ens fa girar cap a Déu amb les mans buides, i Ell respon donantnos l’Esperit. I això és el que hem de desitjar “sobre totes les coses”: “tenir l’Esperit del Senyor i la seva santa operació” (RB 10, 8). I l’Esperit del Senyor, que reposa damunt d’aquell que “es té per menyspreable i es considera inferior a tots els altres homes” (Adm. 12, 3), ens condueix a la “veritable alegria”.